

УДК 323(430)

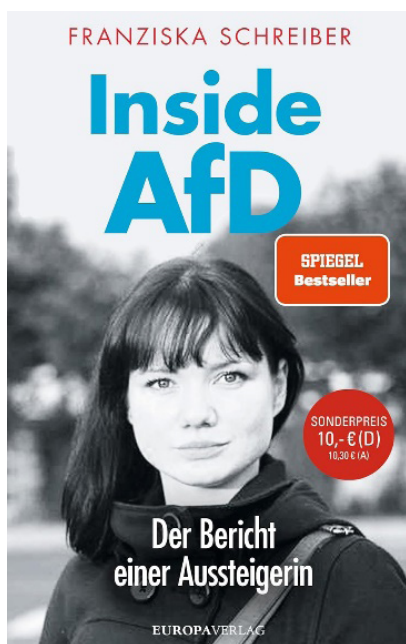
DOI: 10.5937/pr80-49897

Приказ

Душан Достанић

*Институт за политичке
студије, Београд*

УНУТАР АФД-А

Schreiber, Franziska. 2018. *Inside AfD: Der Bericht einer Aussteigerin*. München: Europa Verlag, 224 стр.

Вероватно од када постоји масовна партијска политика присутна је и литература која се, у недостатку боље речи, може назвати покајничком или отпадничком. Реч је о оним делима у којима бивши чланови пишу о времену које су провели у неким политичким организацијама, својим тадашњим убеђењима и њиховим крајњим последицама, те о активностима у које су током тог периода били умешани. Околност да је реч о бившим члановима који су променили страну и који се дистанцирају од сопствене прошлости односно настоје да своја некадашња уверења осветле из критичке перспективе одваја овакву литературу од обичне мемоарске грађе. Такође, оваква литература настала после промене у мишљењу најчешће има за циљ да јавност упозори на истинске намере, логичне консеквенце и карактер организације или струје мишљења којој је аутор некада припадао. Покајник тако наступа као сведок оптужбе против оне ствари којој је некада

служио. Оптужба добија на снази чињеницом да аутор не пише као посматрач са стране, већ као неко ко је оно о чему пише искусио из прве руке, те је сада, после отрежњења, спреман да о свему томе говори отворено, како други не би поновили његове грешке. Бившем вернику који је постао отпадник се не може пребацити да недовољно познаје оно о чему пише. Стога су оваква дела посебно коришћена током идеолошких борби XX века. И левица и десница умеле су да се служе оваквом литературом. Херман Раушнинг је као бивши функционер НСДАП пружио неке од кључних аргумената против својих некадашњих партијских другова говорећи о националсоцијализму као о револуцији нихилизма, док су сведочења некадашњих комуниста заузимала важно место у антикомунистичкој пропаганди. Исто важи и за исповести бивших слободних задара или чланова исламистичких група. Ни после окончања Хладног рата ова литература није сасвим нестала, с тим што је сада акценат упадљиво померен на десну страну. С времена на време се и даље појављују књиге чији су аутори углавном бивши припадници радикалне деснице који говоре о свом некадашњем животу и политичком ангажману. Само по себи се разуме да је

оваква литература не само важна, него чак незаобилазна, иако јој је због пропагандне употребљиве вредности потребно прилазити крајње опрезно. При томе нису без значаја мотиви који су аутора навели на промену политичких убеђења, као ни то да ли је та промена скопчана са одређеним ризиком. Није тешко замислити да су поједини бивши револуционари покушали да уновче свој некадашњи политички ангажман, те да су тој жељи прилагођавали своја сећања.

У ову покајничку литературу спада у књига Франциске Шрајбер *Унутар АфД-а*. Ауторка извештава о времену које је провела у Алтернативи за Немачку, зашто се учланила и због чега је напустила странку. При томе је битно да Шрајберова ипак није била тек обичан члан, већ важан функционер страначке омладине, иако се мора приметити да је у странци провела тек око три године. Такође, Шрајберова је припадала кругу блиских сарадника некадашње копредседнице странке, Фрауке Перти, и њеног супруга, некадашњег посланика АфД у Европском парламенту, Маркуса Прецела. Другим речима, ауторка свакако није била неко ко је доносио одлуке, али је њена блискост са оновременим страначким врхом неупитна.

Упркос томе, књига је сасвим на линији општепознатих

оптужби на рачун Алтернативе за Немачку и ту ауторка не доноси много тога новог. Највећи део онога о чему пише је сасвим предвидљив.

Шрајберова прво описује како је уопште дошло до тога да се учлани у тада новоформирану АфД. При томе покушава да се представи као либерал привучен јасном и рационалном економском аргументацијом оснивача и једног од најпознатијих представника странке, проф. Бернда Лукеа. Луке и његова утемељена критика евра и немачке економске политике деловали су привлачно на Шрајберову. Посебну пажњу ауторка је посветила и свом одрастању у Дрездену, разликама између истока и запада Немачке, као и породичном окружењу. Оно што сазнајемо је да Шрајберова не само да не потиче из миљеа који би се на било који начин могао повезати са десницом, већ је, заправо, долазила из једне типично левичарске средине у којој није било много разумевања за њен политички ангажман на десници. Слично важи и за прве људе АфД у Дрездену и у Саксонији, јер нико од њих није имао десничарску прошлост. Шрајберова, која се прикључила странци пре савезних избора 2013. године описује ентузијазам и које је владао у тада тек формираној политичкој групи. При томе

посебан акценат ставља на атмосферу отворености која је владала у страначкој омладини и која се могла осетити на састанцима. Успехе АфД на истоку ауторка објашњава незадовољством због политике последњих 28 година. Очигледно је да уједињење није прошло онако глатко како се то обично верује и да се многи на истоку осећају запостављеним. То је проблем на који Шрајберова, и сама са истока, скреће пажњу. Ауторка такође настоји да укратко објасни почетну страначку позицију везано за евро, што је у прво време била главна тема. АфД је била за напуштање евра, али, како пише Шрајбер, не да би наштетила другима. Иза тога није стајао немачки егоизам, већ сасвим рационалан увид да од евра нико у Европи нема корист, па чак ни сиромашни Грци. Овај помало романтичан опис раног АфД-а вероватно служи да истакне контраст у односу на каснију, наводно много деснију АфД. То је база која служи за напад на странку, односно на постепену радикализацију, померање уде-сно и све што иде уз то. Ипак, ту се долази до једног важног питања. Наиме, немачки медији су од почетка о АфД говорили као о претњи и десној, популистичкој странци, чак и у оно време када тако нечега, према извештају Француске Шрајбер, једноставно

није било ни у траговима. Ту је сада потребно поставити питање шта то говори о медијском пејзажу и уопште о атмосфери у друштву у којој се чак и једна умерено конзервативна и економски либерална странка демонизује као десничарска претња, док се сасвим рационална аргументација стручњака игнорише? Другим речима, према ономе што пише Шрајберова излази да су медијска вика и алармизам због популистичке опасности од самог почетка служили томе да се ућутка сасвим легитимна расправа о проблемима везаним за евро, неуједначеност између истока и запада земље, те неконтролисану имиграцију. Ауторка свакако није желела ни да поставља, ни да одговара на ова питања, али она остају да висе у ваздуху после читања књиге.

Критикујући постепену радикализацију АфД-а Шрајберова на једном месту наводи да је странка имала практично два програма, један познати и један који су заступали чланови. Тај други програм био је наводно много деснији и радикалнији, те се није могао заступати у јавности. Такође, и толерантна атмосфера омладине наводно је ускоро постала национално-запаљива. Ауторка сасвим у маниру покајничке литературе пише како је и сама подлегла тој атмосфери и

како су односи у породице трпели због њеног страначког ангажмана. Раније либерално опредељена Немица каже да је постајала све деснија и све националнија. Међутим, у једном тренутку поново долази до промене, па се Шрајберова још пре него што је напустила странку дистанцирала од деснице, односно ангажовала у странци против десне струје. Овакво објашњење поново отвара низ питања на која ауторка није пружила одговор. Остаје, наиме, нејасно колико је овде заиста у питању инфилтрација десничара, а колико је реч реакцији на новонасталу ситуацију. Ако је 2013. године евро могао представљати главну тему, након мигрантске кризе из 2015. било би логично очекивати промену приоритета. Што се тиче саме ауторке није јасно зашто раније није напустила партију, него је покушавала да спашава организацију у коју више није веровала и из које је свакако намеравала да изађе. Уопште, уколико се ауторки покљони поверење, изгледа да су се промене политичких ставова код ње дешавале муњевитом брзином. За мање од три године је од неке врсте либерала постала десничар, да би се затим једнако брзо освестила и подржала либералну ФДП.

Највећи део књиге заузимају приче о људима из странке.

Шрајберова набраја ко је све од бивших и садашњих функционера АФД-а националиста и десничар, односно ко је од њих раније био повезан са којим организацијама, ко се са ким дружи и ко образује мреже, ко се на непримерен начин удварао сарадницама и сличне ствари. На моменте књига личи на лично оговарање, при чему је, наравно, главна мета Бјерн Хеке, шеф АФД-а у Тирингији и наводно главни човек десне струје. Како наводи Шрајберова, некадашњи шеф Савезне службе за заштиту устава и члан ЦДУ, Ханс-Георг Масен, тражио је током приватног састанка од тадашње копредседнице АФД-а, Фрауке Петри, да се покрене процес за искључење Хекеа уколико не жели да странка буде под присмотром службе. Овај детаљ је занимљив из два разлога. Прво, ту постаје јасно да су државни органи у најмању руку покушавали да утичу на кадровска решења у једној опозиционој странци, при чему Масеново чланство у ЦДУ није без значаја. Друго, из данашње перспективе ствари изгледају доста другачије. Фрауке Перти више није ни у АФД-у, ни у политици, Масен је смењен са места шефа Службе за заштиту устава и активан је у политици у оквиру новоосноване странке Унија вредности, док је Хеке један од најутицајнијих људи у АФД-у.

Шрајберова извештава и како је учествовала у смени Бернда Лукеа и како се за тај посао формирала коалиција унутар странке без обзира на идеолошке линије поделе. Рекло би се да су у питању биле класичне игре моћи. Стиче се закључак да је у смени либералног Лукеа учествовало либерално крило удружено са десницом. Шрајберова доста детаљно говори о томе како је читава ствар изведена. Одатле се може доста сазнати како данас функционише унутарстраначка политика, како се формирају савези и како се напредује у партијама. Као пример може послужити и Франциска Шрајбер која је, као странци посвећена студенткиња, брзо стекла поверење неких од челних људи организације. Формално образовање и искуство падају у други план пред посвећеношћу. Такође, из књиге се може закључити колико важну улогу у вођењу унутарстраначке политике имају фејсбук групе. Може звучати чудно, али испада да су Луке и његова група поражени преко фејсбука и пре него што су се појавили на конгресу партије.

Занимљиво је да ауторка није игнорисала – вероватно јер није ни могла да игнорише – левичарске притиске на АФД који трају још од оснивања, као ни медијску кампању да се странка

гурне у екстремистички ћошак. Тако Шрајберова пише о претњама које су добијали власници локала у којима је АфД требало да држи скупове. Ту се још једном намеће питање: ако се АфД и померила ка десници, није ли то последица нервозне реакције политичко-медијског картела од првог момента? Наиме, из онога што пише Шрајберова јасно је да је странка била медијски жигосана као екстремистичка и онда када је, по њеним речима, била у основи либерална. При томе, Шрајберова наводи да су у време Фрауке Петри избацивани чланови који су раније припадали екстремистичким организацијама. Тиме се поново оспорава теза о Алтернативи као странци која живи од старих десничарских структура.

У занимљивости књиге спада и сасвим промашена процена Шрајберове и њене шефице Петри да ће АфД услед „радикализације” и „померања удеоно” постати маргинализована. Кад последњи либерал капитулира, странка ће пасти на испод 10% - гласи оштар суд који изриче Франциска Шрајбер. Из данашње перспективе јасно је да се догодило управо супротно. Стога би се, можда, могло закључити и да је пад Фрауке Перти био више плод погрешне процене него крупних идеолошких размимоилажења.

Књига је занимљива јер још једном указује на разлике међу десним странкама у Европи. Реч је о оним разликама које силна политиколошка литература хипнотисана предимензионираним појмом популизма сувише лако превиђа. Шрајберова пише као је холандски политичар и потенцијални савезник на европском нивоу, Герт Вилдерс, тражио од Петри да АфД делује израелски, односно да странка буде прозападна, критички оријентисана према исламу и никако проруска. Чак је и Ле Пен била на том курсу. Између осталог Фрауке Петри је изашла из АфД-а након што њен предлог да се странка определи за стратешко партнерство са Израелом није добио подршку.

Покајнички карактер највише долази до изражаја у последњем поглављу. Од када је напустила АфД за Шрејберову је живот поново леп. Немачка није тако лоше место за живот, са породицом су се ствари стабилизовале, а ауторка је стекла и нове пријатеље, који су отворени, симпатични и по својим навикама и стилу живота сасвим другачији од бивших партијских другова. Још увек је друштвено активна, али не више на десници. Ауторка се похвалила да је после напуштања АфД-а научила да живи са својом бисексуалношћу.

Чак је вратила и стару телесну тежину, као да жели да каже да онај ко се одрекне десних убеђења аутоматски постаје лепши, привлачнији и срећнији. Уосталом, можда се Франциска Шрајбер заиста пролепшала и пронашла боље пријатеље, али њена лична срећа ништа не говори о исправности или неисправности неке политике. Наиме, тешко је поверовати да је ишта од оних проблема ради којих се учланила у АфД у међувремену решено. Штавише, из данашње перспективе видимо да ствари нису постале ништа боље, а да се незадовољство у земљи повећало. Наравно, Шрајберова има право да напусти политику и посвети се себи. Она је можда изабрала да се повуче у приватност и ужива

у животу након што је њена шефица у странци пропала, али то не значи да је политика спасавања евра била исправна, нити да су медији објективни, нити да неограничено усељавање не представља проблем, нити да је исток земље поправио свој положај. Испада да је то најбоље што данашња политичко-медијска класа може да понуди: опусти се, забава још није готова, још увек не морамо да се бринемо, може нам још бити удобно, док се политика препушта другима. Психолози би можда могли поставити питање да ли је све што је описано последица кризе идентитета младе девојке одрасле у пачворк породици, која можда све време само тражи нешто чему би могла да припада.

* Овај рад је примљен 18. марта 2024. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 8. маја 2024. године.